

kitap olmuştur. Her iki eser de meselâ abdest sırasında su ibriğinin nereye konulması gerektiği gibi (*Ğunyetü'l-mütemelli*, vr. 17^b; *Halebî şağîr*, s. 11) bir kısmı gelenek, estetik kabuller ve görgü kuralları kapsamına giren çok geniş bir âdâb çerçevesi çizerek Osmanlı toplumundaki temizlik ve namazla ilgili hemen her türlü vâkıa ve davranışı nitelemeye çalışan metinlerdir. Özellikle *Halebî şağîr*, Osmanlı toplumunda eğitim görmüş kişilerin çok büyük bir kısmının okuduğu bir eser olmasından dolayı ilmiyal kültürünün temel kaynaklarından birini teşkil etmiştir. İbrâhim Babadâğî'nin çalışması *Halebî şağîr*'in Türkçe tercümelemleri arasında en çok tanınmış ve yayımlanmış olanıdır (İstanbul 1255, 1260, 1264, 1275, 1278, 1286, 1291, 1299, 1301, 1307, 1314, 1315, 1316, 1341; Kazan 1860). Ali b. İbrâhim b. Mestân'ın *Halebî şağîr* tercümesi ise *Münyetü'l-muşallî*'deki zayıf görüşleri ayıklaması, *Halebî kebir*'deki bazı bilgileri eklemesi ve eserin son kısmını özetleyerek çevirmesiyle özellikle dikkat çekmektedir (Süleymaniye Ktp., Yazma Başışlar, nr. 1969). *Güzelhisârî'nin Hilyetü'n-nâcî alâ Ğunyetü'l-mütemelli* adlı hâşiyesi *Halebî şağîr* hâşiyelerinin arasında en tanınmış olanıdır (İstanbul 1231, 1244, 1250, 1251, 1256, 1262, 1269, 1277, 1287, 1289, 1293, 1295, 1299, 1306, 1308, 1322; Bulak 1251). *Halebî şağîr*, İslâmî ilimler eğitiminin ilk basamaklarından birini teşkil ettiği için bu eserin birkaç satırlık mukaddimesi kullanılmak suretiyle talebelere İslâm ilim geleneğinin bazı karakteristikleri ve özellikle besmele, hamdele, salvele ile eserlere başlamanın anlamı ve bu ifadelerin tahlilleri öğretilmeye çalışılmıştır. Saçaklızâde (Süleymaniye Ktp., Hacı Mahmud Efendi, nr. 1103, vr. 1^a-2^b), Adalı Şeyh Mustafa (Süleymaniye Ktp., Çelebi Abdullah Efendi, nr. 389, vr. 142^b-143^a), Akkirmânî (Süleymaniye Ktp., Bağdatlı Vehbi Efendi, nr. 1615, vr. 21^b-26^a), Reşidüddin Ahmed en-Nevâşî (Süleymaniye Ktp., Antalya-Teke-lioğlu, nr. 843, vr. 31^b-34^a), İsmâil b. Muhammed el-Eyvânî (Süleymaniye Ktp., Çelebi Abdullah Efendi, nr. 389, vr. 141^a-142^a), Hüseyin es-Sâdâtî (Süleymaniye Ktp., Hacı Mahmud Efendi, nr. 6337) gibi müellifler tarafından *Risâle (Şerh, Hâşiyeye) 'alâ dibâceti'l-Halebî* adlarıyla kaleme alınan bu eserlerin *Halebî şağîr* tedrisi geleneğinde önemli bir yere sahip olduğu anlaşıl-maktadır. Öte yandan *Halebî şağîr* üzerine yalnızca bu eserde geçen kelimeleri kapsayan *Halebî Lugatı* gibi (Süleymaniye Ktp., Antalya-Tekelioğlu, nr. 843, vr.

41^b-53^b) şerh ve hâşiyeye türünden farklı çalışmalar da gerçekleştirilmiştir. 4. Nüreddin Muhammed b. Muhammed el-Bedî' eş-Şîrvânî, *Muhtaşaru Münyetü'l-muşallî*. Şîrvânî, *Münyetü'l-muşallî*'yi Kâşgarî'nin ifade ve üslûbundan kısmen bağımsız bir şekilde kısalttıktan sonra *Şerhu Muhtaşari'l-Münyetü'l-muşallî* adıyla şerhetmiştir (Süleymaniye Ktp., Hasan Hüsnü Paşa, nr. 443). Sultan IV. Mehmed'e ithaf edilen bu şerh de Kâşgarî'nin yer verdiği bazı görüşlerin Hanefî mezhebinde müftâ bih olmadığını vurgulamaktadır (meselâ bk. vr. 67^a). 5. Muhammed b. Ahmed Edirnevî, *Zuhru'n-necât fi tercümeti'l-Münyetü'l-musallî* (Süleymaniye Ktp., Reşid Efendi, nr. 178). *Münyetü'l-muşallî*'nin Türkçe çevirisi olmakla beraber bazı yerlerde Türkçe şerh olarak nitelendirilebilecek açıklamaları ihtiva etmektedir. Yine IV. Mehmed'e ithaf edilen tercüme 1074'te (1663) tamamlanmıştır. 6. Muhammed b. Ali Erzurûmî, *Tercüme-i Münyetü'l-musallî* (Süleymaniye Ktp., Reşid Efendi, nr. 175). Aslında bir satır altı tercümesi olup daha sonra müstensihler tarafından satır altlarındaki Türkçe karşılıklar satıra yerleştirilip asıl metin paranteze alınmak suretiyle bir tercüme metni meydana getirilmiştir. Ayrıca *Münyetü'l-muşallî* metnini soru-cevap şekline dönüştüren çalışmalar gibi (*Mesâ'ilü Münyetü'l-muşallî fi'l-fıkh*, Süleymaniye Ktp., Reisülküttâb Mustafa Efendi, nr. 402) bu eserin tedrisinde yardımcı olacak çeşitli kitaplar kaleme alınmıştır.

Hasan Ege tarafından, Ali Yektâ b. Mehmed Sâlih'in hâşiyesiyle beraber basılan metin esas alınarak *Münyetü'l-muşallî* ve *Halebî şağîr* bir arada tercüme edilmiştir (İstanbul 1970, 1982). *Münyetü'l-muşallî*'yi tahkik eden Abdülkerîm Hamza (Dimaşk 2002) eserdeki ifade bozukluklarını düzeltmiş, İbn Emîru Hâc ve Halebî şerhlerinin yanı sıra bu esere sık sık müracaat eden İbn Âbidîn'in *Hâşiyeye*'sinden de yararlanarak Hanefî literatürü açısından muhtevadaki farklılık, eksiklik ve hataları göstermiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

Kâşgarî, *Münyetü'l-muşallî* (nşr. Abdülkerîm Hamza), Dimaşk 1423/2002; Fâsî, *el-İkdü's-semin*, I, 317, 318; İbn Emîru Hâc, *Halbetü'l-mücellî ve buğyetü'l-mühtedi fi şerhi Münyetü'l-muşallî*, Süleymaniye Ktp., Yusuf Ağa, nr. 225; Süyûtî, *Buğyetü'l-vu'ât*, I, 236; İbrâhim b. Muhammed el-Halebî, *Ğunyetü'l-mütemelli*, Süleymaniye Ktp., Ayasofya, nr. 1135; a.mlf., *Halebî şağîr*, İstanbul 1309, tür.yer.; *Keşfü'z-zunûn*, II, 1886; Muhammed b. Ahmed Edirnevî, *Zuhru'n-necât fi tercümeti Münyetü'l-musallî*, Süleymaniye Ktp., Reşid Efendi, nr. 178, vr. 2^b; Nüreddin

eş-Şîrvânî, *Şerhu Muhtaşari Münyetü'l-muşallî*, Süleymaniye Ktp., H. Hüsnü Paşa, nr. 443, vr. 67^a; Serkis, *Mu'cem*, II, 1541; Brockelmann, *GAL*, I, 478; *Suppl.*, I, 659; *İzahu'l-meknûn*, I, 210; II, 86; Zirikî, *el-A'lâm*, VII, 261; Kehhâle, *Mu'cemü'l-mü'ellifin*, XI, 249, 250; Ahmet Özel, *Hanefî Fıkh Âlimleri*, Ankara 1990, s. 71-72, 100, 115; M. Habîb el-Hile, *et-Târîh ve'l-mü'errihûn bi-Mekke*, Mekke 1994, s. 59; Saffet Köse, "İbn Emîru Hâc", *DİA*, XIX, 477.

HÜSEYİN KAYAPINAR

MÜNZİR

(bk. İNZÂR).

MÜNZİR b. AMR

(المنذر بن عمرو)

Münzir b. Amr b. Huneys el-Ensârî
el-Hazrecî es-Sâidî
(ö. 4/625)

Bi'rîmaüne'de şehid düşen sahâbi.

Medine'deki ilk müslümanlardan olup Hazrec kabilesine mensuptur. Annesi Hind bint Münzir, Hubâb b. Münzir'in kız kardeşidir. Annesiyle kız kardeşleri Mendûs ve Selmâ da müslüman olmuş ve Hz. Peygamber'e biat etmişlerdir. Münzir, İslâm'dan evvel okumayazma bilen nâdir şahsiyetlerden biriydi. İkinci Akabe Biatı'ndan önce müslüman oldu ve ensardan yetmiş kişiyle beraber İkinci Akabe Biatı'na katıldı. Hz. Peygamber'in on iki temsilcisinden (nakib) biri olup Sa'd b. Ubâde ile birlikte Benî Sâide'nin nakibi idiler. Münzir'in İslâmiyet'i kabulünden sonra Sa'd b. Ubâde ve Ebû Dücâne ile beraber Benî Sâide'nin putlarını kırduğu rivayet edilir. Resûl-i Ekrem Medine'ye hicret ettiğinde devesi Benî Sâide kabilesinin mahallesine gelince Münzir onu karşıladı ve kendi yanlarında kalmasını istedi, ancak Resûlullah devesinin çökeceği yerde ikamet edeceğini söyledi.

Vâkıdî'nin rivayetine göre Hz. Peygamber bir muhâcir ile bir ensârî kardeş ilân ederken Münzir b. Amr ile Tuleyb b. Umeyr'i, İbn İshak'a göre ise onunla Ebû Zer el-Gifârî'yi kardeş yapmıştır (muâhât). Vâkıdî ise Resûl-i Ekrem'in bunu Bedir'den önce yaptığını, mirasla ilgili âyetler inince muâhâtın ortadan kalktığını, Ebû Zerr'in müslüman olduktan sonra Medine'den ayrılıp memleketine gittiğini, Bedir, Uhud ve Hendek savaşlarının ardından Medine'ye geldiğini ileri sürerek onun Ebû Zer'le kardeş ilân edilmesine dair rivayetin doğru olmadığını belirtir. Münzir b. Amr, hicretin 1. yılı Ramazan ayı başında

MÜNZİR b. AMR

(Mart 623) Resûlullah tarafından Kureyş'in Suriye'den gelen kervanına karşı gönderilen Hz. Hamza seriyyesinde bulundu; Bedir ve Uhud savaşlarına da katıldı.

Hız. Peygamber, Münzir'i Uhud Gazvesi'nden yaklaşık dört ay sonra İslâm'ı anlatmak üzere yetmiş kişilik heyetin başında Âmir b. Sa'saa kabilesine gönderdi. Heyet Bi'rîmaûne'de konakladı. Bu sırada kabile reisi Ebû Berâ Âmir b. Mâlik'in Resûl-i Ekrem'e kin besleyen yeğeni Âmir b. Tufoyl, Benî Süleym kabilesinin bazı kollarını harekete geçirerek heyete saldırdı; Münzir arkadaşlarıyla birlikte bu saldırıda şehid oldu (Safer 4 / Temmuz 625). Bi'rîmaûne'de kendisine eman verilmesini kabul etmeyip savaşarak öldüğü için Resûlullah Münzir hakkında "el-mu'nîk li-yemût" (ölümüne süratle koşan) tabirini kullanmış ve bu söz ona lakap olmuştur. Bâkîllânî'nin Hz. Peygamber'in kâtipleri arasında zikrettiği Münzir b. Amr'dan zayıf bir isnadla, Resûlullah'ın iki şehit secdesini selâm vermeden yaptığına dair bir hadis rivayet edilmiştir (İbn Hacer, VI, 218).

BİBLİYOGRAFYA :

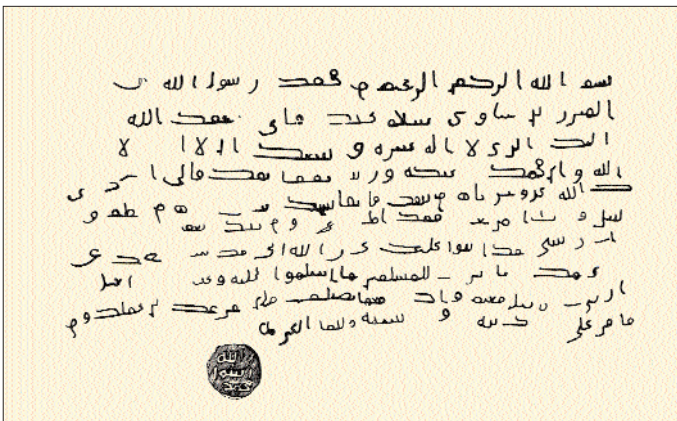
Müsned, III, 196; Buhârî, "Meğâzî", 28; Vâkıdî, *el-Meğâzî*, I, 3-4, 9, 168, 347, 348, 353; İbn Hişâm, *es-Sîre* (nşr. Mustafa es-Sekkâ v.dğr.), Beyrut 1391/1971, III, 193-195; İbn Sa'd, *eş-Tabakât*, II, 51-54; III, 123, 555, 567, 614; IV, 225; VIII, 397; İbn Habîb, *el-Muḥabber*, s. 118, 269-270, 422-423, 426; Belâzürî, *Ensâb*, s. 250, 252, 375; Beyhakî, *Delâ'ilü'n-nübüvve* (nşr. Abdülmü'tî Kal'acî), Beyrut 1405/1985, III, 342-343; İbn Abdülber, *el-İstî'âb*, IV, 1449-1451; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gâbe*, V, 269-270; Nüveyrî, *Nihâyetü'l-ereb*, XVI, 320; XVII, 130-131; İbn Hacer, *el-İşâbe*, VI, 217-218; M. Mustafa el-A'zamî, *Küttübü'n-nebî*, Riyad 1401/1981, s. 108-109; İbrâhîm Abdurrahman, "Kâdetü'n-nebî", *ME*, LV (1982), s. 634-635.

YUSUF ZİYA KESKİN

MÜNZİR b. HÂRİS

(bk. EŞEC el-ABDÎ).

Hız. Peygamber'in Münzir b. Sâvâ'ya gönderdiği mektup (M. Hamîdullah, s. 147)

MÜNZİR b. SAÎD

(bk. BELLÛTÎ).

MÜNZİR b. SÂVÂ

(المندر بن ساوى)

Münzir b. Sâvâ (Sâvî) b. Ahnes b. Beyân b. Amr ed-Dârimî el-Abdî el-Esbezi

Hız. Peygamber'in gönderdiği İslâm'a davet mektubuyla müslüman olan Bahreyn emîri.

Adnânîler'in Temîm kabilesine mensup-tur. İsim zincirinde yer alan Abdî nisbesinden dolayı Abdülkays'tan olduğu ileri sürülürse de bu doğru değildir; anılan nisbe dedelerinden Abdullah b. Zeyd'in taşıdığı Esbezi (Far. esb "at") nisbesinin Bahreyn'deki Esbez adlı yerden veya bu bölgedeki Esbeziyyûn denilen ata tapan bir topluluktan geldiği rivayet edilir (Belâzürî, s. 113). Münzir b. Sâvâ'nın kaynaklarda "melikü'l-Bahreyn, sâhibü'l-Esbez, hâkimü Hecer" şeklinde nitelendirilmesinden o dönemde Sâsânî hâkimiyetindeki Bahreyn'de yetki ve hüküm sahibi olduğu anlaşılmaktadır. Mecüsîlik, Yahudiilik ve putperestliğin yaygın olduğu Bahreyn'de, Sâsânî İmparatorluğu'nun diğer bazı eyaletleri gibi İrânî valinin yanında etnik unsurlar dikkate alınarak Dârim kabilesi reisi Münzir b. Sâvâ gibi mahallî emîrlerden biri ikinci bir idareci olarak görevlendiriliyordu. Temîm, Abdülkays ve Bekir b. Vâil başta olmak üzere Bahreyn'in özellikle çöl kesiminde yaşayan Arap kabilelerinin denetiminden sorumlu olan Münzir b. Sâvâ, bölgenin ve Muşakkar panayırının idaresinde her ne kadar Sâsânî valisine ve merkezî otoriteye bağlıysa da müstakil hareket edebiliyordu. Onun Hız. Peygamber'den İslâm'a davet mektu-

bu aldığı sırada işten el çektilmiş durumda olmasına rağmen bölgedeki etkinliğini ve buradaki Araplar'ı temsil etmeyi sürdürdüğü görülmektedir (Hamîdullah, *İslâm Peygamberi*, I, 140). Bir rivayete göre Resûl-i Ekrem, Kısra II. Hüsrev Pervîz'e davet mektubunu da onun vasıtasıyla yollamıştır (Muhammed b. Abdülbâkî ez-Zürkânî, III, 408-409).

Hız. Peygamber, Hudeybiye'den döndükten sonra önemli devlet ve bölge yöneticilerine İslâm'a davet mektupları gönderdiğinde bir mektup da Münzir b. Sâvâ'ya yolladı. Münzir'in İslâm'a girmesini tavsiye eden bu ilk mektubun gidiş tarihi ihtilâflıdır ve bunun sebebi Münzir'e birden fazla mektup yollanması olmalıdır. Resûlullah ona evvelâ İslâm'a davet maksadıyla, ardından idareci sıfatıyla birden fazla mektup göndermiştir. Muhammed Hamîdullah bunların sayısını sekiz olarak veriyorsa da (*İslâm Peygamberi*, I, 411) içlerinden bir kısmının tek bir mektubun ayrı rivayetlerle nakledilen farklı pasajları olması muhtemeldir.

Resûl-i Ekrem'in mektubunu alan Münzir, Alâ b. Hadramî ile yaptığı uzun görüşmelerden sonra, "Hem dünya hem âhirete elverişli buldum" diyerek İslâm'a girmiş ve bunu bir mektupla Resûlullah'a bildirmişti. Ardından gönderdiği diğer bir mektupla halkı İslâm'a çağırdığını ve bir kısmına kabul ettirdiğini haber vererek eski dinlerinde kalanlara ne yapacağını sorduğu (İbn Sa'd, I, 263), Hız. Peygamber'in de onlardan cizye almasını istediği bilinmektedir (Belâzürî, s. 116-117; Taberî, III, 29). Daha sonra Resûlullah Münzir'den İslâm öncesindeki görevini sürdürmesini istemiş (Hamîdullah, *el-Veşâ'îku's-siyâsiyye*, s. 146) ve o tarihten itibaren kendisinden İslâm tarihi kaynaklarında "âmîlül-Bahreyn" unvanıyla bahsedilmiştir. İslâm'ın Bahreyn bölgesinde yayılmasına büyük katkısı olan Münzir b. Sâvâ, Hız. Peygamber'in irtihalinden çok kısa bir süre sonra ve henüz ridde olayları patlak vermeden önce vefat etti. Onun bir heyetle birlikte Medine'ye gelerek Resûl-i Ekrem'le görüştüğüne, dolayısıyla sahâbî olduğuna dair rivayet (İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gâbe*, V, 302-303), Eşec el-Abdî diye tanınan Bahreynli Münzir b. Âiz b. Hâris ile karıştırılması sebebiyle doğru değildir.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Hişâm, *es-Sîre*, Kahire, ts. (Dârü'l-fikr), IV, 1430, 1463; İbn Sa'd, *eş-Tabakât*, I, 263, 276; IV, 360; İbn Habîb, *el-Muḥabber*, s. 77, 265; Belâzürî, *Fütûh* (Fayda), s. 113, 116-117, 121; Yakûbî, *Târîh*, I, 270; II, 78, 82, 122; Taberî, *Târîh* (Ebû'l-Fazl), II, 645; III, 29, 137, 301; IV, 79-81;